

Būt par zivju un dabas sargu.

Kā tagad saka, "krievu" laikos", Saulkrastos vēl nedzīvojām, taču bieži svētdienās ar bērniem braucām uz šejieni staigāt gar jūru un arī nopirkt kādu tikko kūpinātu, vēl siltu zivtiņu.

Tā ir neaizmirstama sajūta, kas atmiņā saglabājusies uz mūžu. Tu iebrauc Saulkrastos vai Zvejniekciemā, staigā no mājas uz māju un visur sagaida viegla dūmu un zivju smarža. Te pa īstam varēja just, ka dzīvo un saimnieko zvejnieki. Skarbi, vēja nelutināti vīri, kas jau rīta agrumā ar saullēktu ir jūrā un velk tīklus, lai mēs jau ap pusdienas laiku ieelpotu šo īpatnās smaržas gaisu un baudītu garšīgu maltīti. Vimbas, butes, laši, bet visvairāk tieši lucīši un reņģes. Tie bija gardāki par visu.

Tagad, dzīvojot Saulkrastos, šī dūmu un zivju smarža vairāk ir tā kā atmiņā. Brīžiem pat ir sajūta, ka šeit ar zveju neviens vairs nenodarbojas, jo zivis tik vien ir kā veikalu plauktos.

Tāpēc, tiekoties ar Vidzemes zvejnieku biedrības vīriem, valdes locekli Ilmāru Lielmani un koordinatoru Jāni Brantu, vispirms vaicāju - vai Saulkrastos tiešām vēl ir zvejnieki, kas iet jūrā un zvejo zivis.

J.B. Nevar sūdzēties ka Saulkrastos nav zvejnieku un zivju- tās pašas vimbas, butes, laši, luči un reņģes. Tikai katrs savā laikā. Cita lieta, ka lielai daļai zvejnieku trūkst uzņēmības ķert to zivi, kūpināt un pārdot. Daudz vieglāk ir nozvejot un lomu atdot pārstrādei uzpircējam. Gandrīz kā pazīstamajā Viļa Lāča romānā " Zvejnieka dēls". Atbrauc uzpircējs Garoza, atceraties tur bija tāds varonis, zivis nopērk un aizved uz fabriku. Tāpēc arī izpaliek tā romantiskā noskaņa ar dūmu un zivju smaržu.

Zivis mazāk nepaliek. Īpaši jau šeit Vidzemes piekrastē un Saulkrastos. Jūrā reņģes un citas zivis ir pietiekami. To vai zivis būs, nosaka vēji, ūdeņi un barības bāze. Zivis jau nevar kā suni pie būdas piesiet, tās visu laiku migrē līdz barības ceļiem. Tāpat vimbas pavasaros, ne jau prieka pēc ienāk mūsu ūdeņos. Tās nāk līdz straumei tur, kur ir barība.

I.L. Pasaules pieredze jau gan ir tāda, ka tu vari svaigu un tikko kūpinātu zivtiņu nopirkt pa taisno no zvejnieka. Iebrauc zvejnieku ciemā un tiec pie kārotā garduma. Paskatieties tajā pašā Spānijā, Portugālē, Honkongā. Pie mums tas nav iespējams arī tā iemesla dēļ, ka to aizliedz likumdošana. Ja mēģināsi kaut ko tādu darīt, tūlīt būs klāt VID, PVD un policija. Labi, ka vēl pašu nearestē. Piekasās kur vien var: vai sanitārās normas ir ievērotas, kur ir kases aparāts, vai izņemtas ir tirdzniecības atļaujas. Bez tā nedrīkst neko tirgot. Varētu jau izdomāt legālu sistēmu, kurā zvejnieks tos nodokļus samaksā pērkot gada licenci un var nelielos apjomos mājās zivtiņu pārdot. Cilvēki būtu apmierināti, jo ik reizi tiktu pie svaigas un arī tikko kūpinātas zivs. Bet nē- tā nevar. No rītiem arī no laivas nedrīkst tirgot. Tas rada vēlēšanos, nozvejoto atdot uzpircējam, un ar tālāko apstrādi nenodarboties.

- Jūs minējāt, ka tieši Vidzemes piekrastē un Saulkrastos ir pietiekams zivju daudzums. Vai tur kāds nopelns nav arī jūsu Vidzemes zvejnieku biedrībai un tās mērķtiecīgajam darbam?

I.L. Mūsu biedrība darbojas piekto gadu un šajā laikā paveikts daudz. Sekmīgu darbu nodrošinājis tas, ka te sapulcējušies cilvēki, kuriem rūp ne tikai noķerto zivju loms paša tīklos, bet arī zivju daudzums ūdenstilpnēs, resursu aizsardzība, upju un citu ūdeņu tīrība, viss, kas saistās ar dabas saudzēšanu un saglabāšanu.

Biedrības dibinātāji esam gan privātpersonas, gan 6 zvejnieku saimniecības, gan arī 2 uzņēmumi. Dibinot šo organizāciju bija doma apvienot visus zvejniekus Saulkrastos, Zvejniekciemā un arī Salacgrīvā. Bieži, ja tu esi viens ar savu ideju, neko īpašu neizdodas paveikt. Kopā jau esam spēks.

J.B. Mums jau no pirmās dienas bija skaidrs darbības mērķis- dabas aizsardzība. Man tās problēmas bija redzamas kā uz delnas, jo pats ilgus gadus strādāju valsts vides dienestā. Sākumā vides dienests bija neizpratnē- kā tad tā, kontrolējošie kopā ar zvejniekiem uz vienu roku. Notiks tur visādas nelabas lietas. Pagāja laiks, līdz saprata, ka šī sadarbība ir lietderīga un visi nav pār vienu kārti metami. Ir arī godīgi un apzinīgi zvejnieki, kuriem rūp dabas nosargāšana.

I.L. No sākuma jau daudzi iestājās biedrībā ar cerību, ka te atlēks kāds labums, It īpaši tas bija prātos tiem cilvēkiem, kas šajā jomā jau bija darbojušies padomju laikos. Nez kur bija sagrābstījuši, ka te dos īpašas zvejas tiesības. Licences varēs vieglāk iegūt. Tādi pašlabuma meklētāji. Pēc tam paši raustīja plecus- kāpēc es te esmu atnācis. Lēnā garā atsijājās un atbira. Tie, kurus tā lieta aizrauj un patīk, arī ir palikuši un strādā.

- Kādi ir tie labie darbi, ko esat šo gadu laikā paveikuši? Kas nodrošinājis finansējumu visām aktivitātēm?

J.B. Bez naudas patiešām neko nav iespējams paveikt. Tāpēc biedrības darbības pamatā ir dalība ļoti daudzos vides aizsardzības projektos. Gan mūsu valsts, gan arī ES finansētos. Visus pat būtu grūti te pārlūkot.

Veiksmīga sadarbība mums izveidojusies ar Valsts vides dienesta Valmieras un Lielrīgas reģionālajām vides pārvaldēm, lai atbalstītu valsts zivju resursu aizsardzības iestādes un sniegtu palīdzību zivju resursu un vides aizsardzības kontrolei ciešā sadarbībā ar VVD reģionālo dienestu kontroles sektoru inspektoriem.

Projekta ietvaros tika veikti reidi jūrā un iekšējos ūdeņos un par pārkāpumiem tikai 2015. gadā vien sastādīti 18 administratīvo pārkāpumu protokoli. Izņemti zvejas rīki iekšējos ūdeņos un jūrā, zivju tīkli, luču, nēģu, vēžu murdi.

Dalība Latvijas vides aizsardzības fonda projektā "Zivju migrācijas ceļu atjaunošana Pēterupē Saulkrastu novadā" nodrošināja aizsargājamo sugu tajā skaitā lašveidīgo zivju saglabāšanos un atjaunošanos. Mēs iztīrījām Pēterupi no VIA Baltica līdz Saulkrastu novada robežai ar Sējas novadu. Tika likvidēti koku sagāzumi un izzāģēti aizaugušie krasti, uzirdināta un izplauta upes gultne, atjaunots zivju migrācijas ceļš 15 km garumā, veikta nārstu vietu rekultivācija, bebru dambju un mākslīgi radīto akmens krāvumu nojaukšana, sadzīves atkritumu izvākšana un aizvešana.

Dalība, kā Saulkrastu novada domes sadarbības partnerim devusi iespēju iesaistīties Zivju fonda atbalstītā projektā "Dabisko dzīvotņu kvalitātes uzlabošana Ķīšupes upē Saulkrastu novada teritorijā 2015. gadā." Arī te attīrīta upe, aizvākti bebru un cilvēku nedarbi. Kopā ar Saulkrastu novada domi startējam arī projektā par zivju resursu pavairošanu un atražošanu. Biedrības biedri veica projektā paredzētās aktivitātes, nozvejojot taimiņu vaisliniekus Rīgas jūras līča piekrastē Saulkrastu novada teritorijā, izmantojot zvejas rīkus. Nozvejotie taimiņu vaislinieki tika uzglabāti spaciāli izgatavotā būrī, kas tika novietots Aģes upē, Skultes ostas teritorijā. Biedrības beidri veica arī šo būru apsardzību. Ikru iegūšanu veica zivju audzētavā "Tome".

I.L. Saulkrastu novada teritorijā Rīgas jūras līcī ietek vairākas mazās upes, lielākās no tām ir Pēterupe un Aģe. Tām ir liela nozīme ceļotājzivju taimiņa, laša un upes nēģa resursu atražošanā.

Pēc Vidzemes zvejnieku biedrības ierosinājuma un ar Saulkrastu novada domes finansiālu atbalstu 2015. gada vasarā tika realizēts projekts, kura mērķis bija apzināt zivju resursu atražošanu un zivju bioloģisko daudzveidību Saulkrastu upēs- Aģē un Pēterupē - Saulkrastu novada mazo upju zivju monitorings.

Tas bija interesants projekts, jo šo upju kompleksa apsekošana nekad nav tikusi veikta. Mēs uzzinājām, ka te mājot 14 zivju un 2 nēģu sugas. No saimnieciski nozīmīgām zivju sugām biežāk sastopamās ir forele, upes nēģis un lasis. Pēterupē atradām arī invazīvu vēža sugu, kas upē nonākusi nesankcionētas ielaišanas rezultātā.

Šajā projektā mēs nepētījām Inčupi un Ķīšupi. Tās ir salīdzinoši mazākas par divām iepriekšminētajām, bet arī tām ir būtiska nozīme upes nēģa un taimiņa resursu atražošanā. Tie ir tikai daži no tiem daudzjiem projektiem, kurus esam realizējuši.

J.B. Manā skatījumā viens no galvenajiem projektiem tomēr ir "Zivju resursu atražošana". Tagad jau būsīm trīs reizes ielaiduši upēs divgadnieku lašu taimiņus. Mums ir ļoti laba sadarbība ar institūtu "BIOR". Viņi gatavo pārskatu Eiropas institūcijām un mēs viņiem sniedzām informāciju par situāciju Saulkrastu upēs. Visā Eiropā zivju resursi samazinās un tāpēc tiek domāts kā tos vairot un aizsargāt. Šādi monitoringi notiek arī citviet Latvijā, bet pēc institūta domām, Saulkrastos ir labākie rādītāji lašveidīgo zivju pieaugumā. Katru gadu tie palielinājušies.

Netrūkst jau arī skeptiķu, kas saka- ko tad jūs tur audzējat, tāpat vairāk zivju nav. Bet "BIOR" ziņojums apliecinās, ka šeit rezultāts ir ļoti labs.

Mūsu darbībai jau ir arī ēnas puses. Mēs atražojam, audzējam, rudenī ķeram vaisliniekus, bet tajā pat laikā ir likumdošana, kas nodara lielu ļaunumu gan mūsu darbam, gan arī dabai kopumā. Tagad var ķert un vest malā arī mazākus izmērus par 50 cm. Tā zivs šajā situācijā nedabū augt, dabīgi iznārstot. Tas atkal iespaido resursus. Dažreiz jau dūša apskrienas, kad visas tās nejēdzības redz.. Kad mēs pret to gribam iestāties, zivsaimnieku asociācijas tūlīt pretī, ka nedrīkst zvejniekus ierobežot.

I.L. Es pats esmu zvejnieks un biedrībā ir cilvēki, kas domā par kopējo labumu. Varbūt mūsu peļņa tagad būs mazāka, taču pieaugot tai zivij un ļaujot pareizi tai vairoties, no tā taču visi arī iegūsim. Šīm idejām pretestība ir milzīga. Mēs jau piecus gadus vācam piekrastes zvejnieku aptauju par roņiem, kas nodara lielu postu zvejniekiem. Taču arī te nekas nevirzās uz priekšu, lai jautājumu sakārtotu. Liela nesaprašanās pastāv arī starp zvejniekiem un makšķerniekiem. Viņiem ir tik liels lobījs, ka nevaram atrisināt nevienu jautājumu, kaut arī pašreizējā likumdošana, kas ir par labu makšķerniekiem, nodara lielu postu mūsu ekosistēmai.

J.B.- Piemēram, Burtnieku ezers un līdz ar to arī Salaca pēdējos gados vasaras otrajā pusē aizaug. Ūdens kļūst necaurredzams. Ja iebāž roku, tas ir zilaļģu pilns. Nāk viena komisija viena pēc otras, funkcionāri, ko nu darīsim, kā saglabāsim. Daba ir sagrauta. Bet risinājums ir gauži vienkāršs. Kādreiz Burtnieku ezerā zvejnieki zvejoja ar vadiem. Vada vilkšanas ēra izbeidzās, jo kāds gudrinieks izdomāja, ka tā izsmelšot visu ezeru un zivju vairs makšķerniekiem nebūs. Tika ierobežots arī zivju lielums. Līdz ar to ezerā savairojās mazvērtīgā zivtele. Ar to tika sagrauta barības ķēde. Sīkās zivteles barojas no planktona, bet planktons no zilaļģēm. Ja mazās zivis izēd planktonu vairs nav, kas iznīcina zilaļģes. Tas iznīcina visus dabas likumus un ezers iet postā. Sagraut ir viegli, bet atjaunošanai vajadzīgi gadu desmiti.

- Tad jau var teikt, ka cilvēks ar savu nesaprātīgo rīcību ir lielākais dabas postītājs un grāvējs. Kāda ir jūsu pieredze tīrot un sargājot mūsu Saulkrastu upes?

I.L. Apbrīnojami, ka cilvēka apņemšanās saudzēt dabu bieži ir tikai skaļi vārdi. Dzīvē reālajos darbos redzam pretējo. Mēs laižam upēs zivju mazuļus, tīrām upju gultnes, atjaunojam nārstošanas vietas. Taču paiet ziema un nākošajā pavasarī mūsu darīto ir sagravuši ne tikai bebrī, bet arī cilvēki. Skaistās Saulkrastu upes bez žēlastības tiek piemēsnotas ar visdažādākajiem atkritumiem. Tur ir gan būvgruži, gan sadzīves lietas, televizori, veļas mašīnas, gultas un dīvāni. Ko tik neesam cēlušī ārā! Ir vēl viena cilvēku suga, kura neņemot vērā upes dabīgo tecējumu, izdomā, ka viņam vajag to aizsprostot un novirzīt gar savu jaunuzcelto pirtiņu. Šie cilvēki ir īpaši nekaunīgi un tā kā bieži arī naudīgi, ar viņiem cīnīties ir ļoti grūti. Atradīs vienmēr veidu kā pierādīt savu taisnību.

J.B. Ir vēl viena suga, ar kuriem mums nākas cīnīties visbiežāk nakts melnumā. Tie ir malu zvejnieki. Viņus grūti iznīdēt arī Saulkrastos. Noķeram, sodām, taču paiet mazs laiciņš un viņi atkal ir uz upes. Bieži šiem "zvejniekiem" nemaz tā zivs nav vajadzīga, bet gan adrenalīns, ka varbūt nenokers. Es uzskatu, ka šie cilvēki ir savdabīgi slimi. Vissāpīgākais ir, ka bieži savās nakts gaitās viņi izmanto elektrisko strāvu ar ko bendē zivis. Tad mūsu veči ir īpaši nikni un gatavi sēdēt visdrankīgākajā rudens aukstumā, lai sauktu postītājus pie atbildības.

Noķert šos "zvejniekus" ar pierādījumiem arī nav vienkārši. Viņi izmanto aizvien slīpētākus paņēmienus savai nodrošināšanai. Pa perimetru tiek izlikti sargi, apsekota apkārtnē, mēģināts uzzināt, kādi plāni ir zivju sargiem. Arī mūsu likumdošana ir pārāk saudzīga pret šādiem neliešiem. Bieži esam pat gadu staigājuši pa pēdām šādām zvejas brigādēm, noķēruši ar visiem pierādījumiem- padsmiit lašiem, elektroaparātiem, cilvēkiem bet prokurors paziņo, ka pierādījumu nepietiek. Vai arī iedod sodā 100 darba stundas, kuras viņš vienkārši nobumbulē.

Vēl viens veids kā slaktē zivis ir durt ar žebērķļiem. Pērņ bija grūts rudens. jo nebija augsts ūdens. Zivis peldēja ar mugurām no ūdens ārā. Bija viegli ieraugāmas. Katru nakti nācās braukt un ķert šos zivju dūrējus.

- Vai tiešām cilvēku apziņa un izpratne par labo un ļauno nemaz nemainās? Vai šajos zivju ķērājos ir arī jaunā paaudze?

I.L.- Pārsvārā tomēr tie ir vidējās un vecākās paaudzes cilvēki, kas ar to jau nodarbojas gadu desmitiem un viņu pēcnācēji. Tas notiek tajās ģimenēs, kur vectēvs, tēvs, dēls un tagad arī mazdēls iet nakts "zvejā". Bija gadījums, kad noķērām septiņgadīgu puiku, kas atnācis līdzī vectēvam. Tas ir satriecoši. Viņiem ir pacietība turpināt nelikumības, savukārt mūsu cilvēkiem pietiek drosmes un spēka tādus atmaskot.

- Kāpēc jūs esat izvēlējušies šādu misiju- būt par zivju un dabas sargiem? Vai tas ir saistīts ar jūsu izvēlēto profesiju jau pirms daudziem gadiem?

I.L. Kādreiz, kad pie mums vēl bija cita valsts iekārta, devos uz Liepāju un iestājos jūrskolā. Ūdeņi mani vilināja un es nevarēju iedomāties citu darbu kā vien saistītu ar jūru. Pabeidzu skolu un atnācu strādāt tepat Zvejniekciemā kolhozā "Zvejnieks". Tā bija mana pirmā darba vieta. Te strādājot uzkalpojos par tālzvejas kapteini. Kolhozus likvidēja deviņdesmitajos gados. Tagad esmu zvejnieks zvejniecības uzņēmumā un vienlaikus līdzīpašnieks SIA "Varita" un "AI un CO". Skultes ostā ir izveidota vesela struktūrvienību sistēma ļoti līdzīga tai kāds toreiz bija mūsu kolhozs. Te zvejojam, pārstrādājam, saldējam zivis. Mums tagad ir četri kuģi, kas zvejo jūrā aiz 20 m robežas.

Ikdienā, darot šos darbus, redzēju, kas apkārt notiek un sapratu, ka gribas dzīvot sakārtotā vidē. Godīgi un legāli pelnīt maizi, vienlaikus saudzējot dabu un tās resursus. Pamazām atradu domubiedrus un sākām sadarbību Vidzemes zvejnieku biedrībā. Pirmsākumos mēs meklējām sadarbības iespējas ar visām piekrastes pašvaldībām, bet ne visas izteica vēlmi kopīgi meklēt risinājumus daudzajām problēmām. Vislielākā atsauce bija no Saulkrastu pašvaldības un tāpēc varbūt tā sadarbība izvērtusies tik sekmīga. Tagad mums ir nopirkts arī labs aprīkojums, kas darbošanos padara vienkāršāku.

J.B. Man šī interese par jūru un zveju ir no skolas gadiem. Gari gadi jūrā noieti gan uz zvejas, gan tirdzniecības kuģiem kolhozu laikos "Brīvajā vilnī" Salacgrīvā. Kolhozi likvidējās, darba vairs nebija, tad izbraukājos pa pasauli laimi meklējot. Meklēto neatradis, braucu atpakaļ mājās un kļuva par vides inspektoru. Tas man šķita svētīgs un ļoti interesants darbs. Te arī sastapti līdzīgi domājoši cilvēki ar kuriem kopā var darboties. Mums biedrībā ir sabiedriskie vides inspektori, kas par savu nakts skriešanu nesaņem neko. Viņi ir ar mieru celties naktī, lietū un drēģnumā iet ķert likuma pārkāpējus. Kas viņiem no tā tiek? Apziņa, ka esi nosargājis kādu dabas stūrīti vai kādu nelikumīgi iegūtu lomu. Zināms azarts un piedzīvojums jau tajā visā ir un jābūt no dullo zorties, lai spētu savas ikdienas ērtības nolikt pie malas šī sajūstā pienākuma priekšā.

Dzidra Smiltēna